

**LEZINGENCYCLUS 'DE WIJZEN IN HET OOSTEN'
VERSLAG LEZING PETER VAN LIESHOUT
18 maart 2014**

Investeren in het verdienvermogen van Nederland

Peter van Lieshout begint te vertellen over de doelstellingen van het WRR-rapport 'Naar een lerende economie'.

Allereerst hoopten ze voordat het stof van de financiële crisis zou neerdalen en de reflex om weer 'business as usual' te krijgen, een andere manier van kijken en werken te introduceren. Het besef moet er zijn dat de wereld nooit meer zo wordt als in de tweede helft van de twintigste eeuw. Daarnaast wilde de WRR het debat voeren over de productieve kant van de economie en niet over de herverdelende kant, zoals de politiek dat nu vaak doet. Dus meer investeren in het verdienvermogen van Nederland.

Ten slotte wilde de WRR met het rapport de regering verder laten kijken dan het beeld van het geven van subsidies aan bedrijven, maar het economisch beleid vanuit een breder politiek perspectief aanvliegen dan normaal is in Nederland.

In veel landen staat er grote druk op het groeibeleid. Men heeft de neiging vooral specifieke sectoren producten te benoemen en daar topbeleid op te zetten. Maar dit heeft enkel op korte termijn succes. Van Lieshout is teleurgesteld dat landen nergens met een interessante onderbouwing voor de keuze van specifieke sectoren project komen.

Wordt er een slagje dieper gekeken dan is de marktkapitalisatie van bijvoorbeeld Apple groter dan ooit. De levenscyclus van een product wordt steeds korter en dat geldt ook voor de duur van marktleiderschap. Adaptieve economieën scoren iets beter dan de landen die dat niet hebben. Wij denken in Nederland dat we dat zijn, maar dat valt tegen. Een adaptief systeem biedt ruimte voor variatie en selectie en ons systeem kent dat niet zoveel. In China bijvoorbeeld wordt beleid op kleine schaal uitgetoetst en daarna op een aantal plekken opgeschaald, voordat het op landelijk niveau wordt ingevoerd. Dan hebben we in Nederland nog wel een aantal stappen te zetten. Het heeft te maken met veerkracht. Wij zijn afhankelijker van anderen dan we realiseren. Moderne economieën maken veelal intermediaire goederen en daar is Nederland geen uitzondering op. Er is geen sprake van het maken van een compleet product, bijvoorbeeld een auto, dat wordt verkocht aan een ander land. Wij zitten in hele ingewikkelde ketens, waar verschillende landen een kleine rol in vervullen.

Proactiviteit kennen we ook niet zo. In Oost-Azië gaat het economisch goed. Niet doordat ze de comparatieve voordelen uitbuiten, maar doordat zij steeds beleid voeren op een volgende fase, de 'carrot instinct benadering'. Dit is een proactievere benadering.

Om van die abstractie naar specifiek beleid te komen, is nog een tussenstap te nemen. Om tot groeibeleid te komen, heb je drie manieren. Allereerst de macro-economische benadering, met als doel stabiliteit door monetair en begrotingsbeleid, maar wat zeer korte termijn gericht en cyclisch is. Ten tweede de marktbenadering, die moet leiden tot efficiency met een middellang termijn perspectief. En tot slot de benadering gericht op infrastructuur/capabiliteit met kenmerken als human capital, instituties en fysieke infrastructuur gericht op decennia.

De vraag is welk type instrumentarium waarvoor het meest geschikt is. In Nederland was de afgelopen jaren sprake van een zware overschatting voor de waardering van macro-economisch beleid (een soort F-jes voetbal). Het heeft ook niet meer zoveel invloed, monetair gebeurt het tenslotte in Frankfurt. Wat betreft markten denken we veel te makkelijk te weten welke markten aangepakt moeten worden. Het gaat dus niet om arbeidsmarkt met ontslagrecht en de duur van WW, wat dat betreft is de groei nul of negatief. Maar welke zijn dan wel interessant? Elke andere markt wordt niet op nationaal niveau verder gebracht. Het

grootste verschil is toch te maken in de infrastructuur. Als natiestaat zijn er heel veel mogelijkheden om dit zelf te beïnvloeden.

Als de focus ligt op infrastructuur, hoe is dit dan concreet vorm te geven en verder te ontwikkelen? De omvang van de bevolking zal dalen. Er moet met minder mensen meer gedaan worden. Van Lieshout gaat in op de opgave van het ontwikkelen van een innovatiestrategie. Hij constateert ten eerste dat er in Nederland een slecht beeld is hoe innovatie feitelijk tot stand komt. Het standaardbeeld is dat R&D leidt tot innovatie, waarbij een klein aantal 'Willie Wortels' snel heel rijk wordt. Maar dat is in toenemende mate niet het geval. Dat was veel meer in de jaren '60 en '70 dan nu, toen General Electric nog 9 Nobelprijzen won.

Innovatie zit weinig in research en development, maar in een ander punt in de keten. De mp3 technologie werd voor Apple winst door ook muziek aan te bieden via iTunes. Zij moesten het dus hebben uit het concept en de marketing. De dienstensector kent geen geïdentificeerde R&D, terwijl er veel wordt geïnoveerd.

Met kenniscirculatie is infrastructuur zo te versterken dat het innovatie bevordert. Bij R&D gaat het om kennisproductie of kenniscreatie. Bij kenniscirculatie gaat het om het slim oppakken van kennis die al bestaat, het productief maken van bestaande kennis. Innovatie bestaat uit 1 procent R&D, hoe maken we de overige 99% ook beschikbaar voor onze economische processen?

Dit beeld verschuift de focus van innovatiebeeld. Zo was er in Noorwegen een debat of ze mee kunnen komen in de wereld van kennisproductie. Het was als klein land onmogelijk alle gebieden bij te blijven in geavanceerd onderzoek. Noorwegen heeft het daarom omgedraaid. Ze hebben geaccepteerd dat anderen de kennis al hebben, dus zij gaan die kennis absorberen en hebben kenniscentra opgericht op thema's wat leidt tot specifieke en consequentie invulling van kennisabsorptie.

De vragen die overblijven, zijn: hoe investeer ik daar in en hoe versterk ik het vermogen dat kennis kan circuleren en kennis te absorberen is. Dat kan door kenniseconomie te vervangen door lerende economie.

Je kunt absorptie en circulatie verhogen in het onderwijs. In Nederland is er een groot probleem in het onderwijs.

We voldoen niet meer aan onze eigen kwaliteitseisen: van de basisscholen geldt dat nog maar voor 46% en voor MBO voor 10%. Veel lessen worden gegeven door onbevoegden, als de lessen al doorgaan. En we vinden dit soort cijfers min of meer normaal, terwijl Nederland te klein zou zijn geweest wanneer hiervan in de zorg sprake van zou zijn.

Er moet worden nagedacht over een oplossingsrichting. Het idee dat het verstandig is dat de overheid zich zo afzijdig mogelijk houdt van onderwijs en dat docenten zichzelf professionaliseren schetst een erg rooskleurig beeld. Maar het tegenovergestelde gebeurt, er is sprake van deprofessionalisering. En onderhuids ontstaan daarmee ook de eerste haarscheuren in het fundament van de verzorgingsstaat, het impliciete sociale contract. We zijn bereid belasting te betalen en verplicht onderwijs af te nemen zolang de kwaliteit goed is. Als dat niet zo is, verdwijnt die bereidheid.

In het buitenland is onderwijs vaak het belangrijkste instrument voor de samenleving. In Nederland is dat juist het tegenovergestelde. Er is sprake van een emanciperende naar een economische functie; onderwijs is cruciaal voor de economie. In veel landen om ons heen zie je dat soort bewegingen ontstaan. In Vlaanderen is bijvoorbeeld een groot transformatieproces aan de gang binnen het voortgezet onderwijs. Ze hebben ervoor gekozen de indelingen op HAVO, MBO etc op te heffen. Dit lijkt op een grote middenschool, maar wordt anders gepromoot. Per leerling wordt een mix van cognitieve en niet-vaardigheden vakken aangeboden. Techniek wordt daarmee bijvoorbeeld niet ondergewaardeerd, maar B-vakken zijn op verschillende niveaus te volgen, passend bij de vaardigheden en ambities van de leerling. Het wordt politiek breed gedragen in Vlaanderen. In Nederland kennen we dat soort debatten nog steeds niet, ook niet over onderwijsinhoud,

'21st century skills'. Wij hebben alleen ministers met opinies en debatten over excellentie. Terwijl het veel interessanter is om per kind het maximale uit de leerling te halen. Je kunt de stelling verdedigen dat onderwijs het minst lerende systeem is. Bij de invoering van iPads bijvoorbeeld stribbelen zowel leraren, als ouders en de inspectie tegen. Vergelijk het met de gezondheidszorg, waar steeds wordt gekeken naar nieuwe manieren voor medisch handelen, zoals een academisch ziekenhuis. Daar gaan de prikkels de goede kant op.

Onderwijs is een zogenaamde 'no brainer'. Het absorptieniveau behaal je niet alleen via het instrument onderwijs, maar ook bijvoorbeeld uit arbeidsorganisaties. In de toekomst heb je aan de ene kant banen die niet verplaatsbaar zijn en aan de andere kant banen met een permanente koppeling tussen leren en werken en tussen de pc en outsourcing. Het middensegment verdwijnt en daar moeten we een antwoord op bedenken. In dat antwoord moeten we uitzoeken hoe leren en werken samen gaan. Dat zou een nieuwe fase in de opbouw van het sociale zekerheidsstelsel opleveren.

In Zweden hebben ze per sector een decentraliseerde CAO. Binnen de functie is alles mogelijk, waarbij de baas vraagt wat je volgend jaar gaat doen en hoe je je daar voor inspant en aangeeft wat hij van jou verlangt en hoe hij dat ondersteunt. Bij een dergelijke honorering biedt scholing vaak het compromis.

Van Lieshout stipt verbinden ook nog kort aan. De Nederlandse kennisinstellingen vormen ten opzichte van het buitenland een geïsoleerd systeem. Er is sprake van eenrichtingsverkeer; ze sturen een patent de wijde wereld in en daar moeten ze er maar wat nuttigs mee doen. Zelfs onze ROC's werken niet met tweerichtingsverkeer, waar dat in andere landen wel gebeurt. Er zouden lange termijn strategische allianties met publieke instellingen moeten komen, niet alleen opdrachten voor een bedrijf.

De Provincie Overijssel zou eens naar Stockholm moeten gaan, om te zien hoe de ambitie van de publieke dienstverlener leidt tot ambtenaren die innovatie maken.

De kansen liggen op regionaal niveau. Maar er zijn nog maar weinig stappen gezet en er wordt geworsteld hoe je een meer katalyserende rol krijgt. Er moet niet worden geredeneerd vanuit blauwdrukken, maar men moet uitgaan van 'building on your strength'.

In Den Haag moet de governance van de lerende economie goed georganiseerd worden. De oude Nederlandse polder was een succes voor de opbouw van kapitaal en arbeid. Maar de nieuwe polder is niet productief. Door minder hijgerigheid en meer stimuleren komen we op de goede weg. Dus responsiviteit in plaats van bepalen wat er over 20 jaar gebeurt en kenniscirculatie en daarmee verschil maken met infrastructuur.